

PERZIDIUL
ACADEMIEI DE ŞTIINTE
A MOLDOVEI

ПРЕЗИДИУМ
АКАДЕМИИ НАУК
МОЛДОВЫ

HOTĂRÎRE

9 septembrie 1994 4 r.

Nр. 73

or. Chișinău

✓ Cu privire la istoria și
folosirea glotonimului
"limba moldovenească"

În conformitate cu Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova din 28 iulie 1994 privind solicitarea opiniei Academiei de Științe a Moldovei asupra istoriei și folosirii glotonimului "limba moldovenească" Prezidiul Academiei de Științe a Moldovei

H O T A R Â S T E :

1. ▲ acceptă opinia specialistilor-filologi ai Academiei asupra istoriei și folosirii glotonimului "limba moldovenească" ca fiind științific argumentată.
2. ▲ prezinta Parlamentului R.M. textul răspunsului, pregătit de specialistii-filologi și acceptat de Prezidiul A.S.M.

Președintele Academiei
de Științe a Moldovei,
academician

Secretarul științific
general al A.S.M.,
academician

Andrei Andries

Gheorghe Șișcanu

RĂSPUNS LA SOLICITAREA PARLAMENTULUI REPUBLICII
MOLDOVA PRIVIND ISTORIA ȘI FOLOSIREA GLOTONIMULUI
"LIMBA MOLDOVENEASCĂ"

(opinia specialiștilor-filologi ai Academiei, acceptată la ședința lărgită a Prezidiului A.Ş.M.)

În problema limbii literare și a celei vorbite pe teritoriul Republicii Moldova, inclusiv a istoriei și folosirii glotonimului "limba moldovenească", știința lingvistică s-a pronunțat de mult. S-a vorbit la o serie întreagă de întuniri naționale și internaționale ale lingviștilor. Au fost date publicitații rezoluții și declarații speciale. S-au adresat apeluri directe și Parlamentului R.M. în chestiunea dată cu rugămintea de a ține cont de adevarul științific, cunoscut și recunoscut de toți cercetătorii în domeniu. A făcut acest lucru și Academia de Științe a Moldovei prin Institutul de Lingvistică.

La modul generalizat opinia e următoarea.

E bine cunoscut faptul că glotonimul limba română a fost moștenit din latină de la etnonimul romanus "care ține de Roma". După opinia lui V.Pârvan, sub influența slavă, "a" înainte de "n" trece cu timpul în "ă". Deci romanus în pronunțare populară a devenit român. Glotonimul limba românească (română) a fost denumirea vorbirii populației romanizate de pe tot teritoriul balcano-carpatic, inclusiv de pe teritoriul celor două mari grupuri dialectale românice din nordul Dunării - muntenesc și moldovenesc, păstrându-se aici și după formarea celor trei principate dunărene: Transilvania, Muntenia și Moldova.

Deși în izvoarele istorice medievale se utiliza și termenul limba moldovenească, cărturarii și oamenii de cultură ai timpului subînțelegeau prin această denumire un subdialect (grai) al limbii române comune, dându-și perfect de bine seama de unitatea glotică românească de pe întreg teritoriul daco-român ("Locuitorii Valahiei și Transilvaniei au aceeași limbă ca și moldovenii, ...");

"Noi, moldovenii, la fel ne spunem români, iar limbii noastre nu dacică, nici moldovenească, ci românească" - Dimitrie Cantemir; "Moldovenii nu întreabă, «știi moldovenește?», ci «știi românește?»" - Miron Costin).

La sfîrșitul sec.I8 și începutul sec.I9, dar mai ales după unirea principatelor de la 1859, pe baza graiurilor vorbite în Moldova, Muntenia și Transilvania apare și se consolidează o limbă literară și o literatură clasică comună numită de acum și oficial limbă și literatură română.

Scriitorii clasici (Eminescu, Alecsandri, Russo, Negrucci, Creangă și ceilalți, care au fost recunoscuți ca fiind ai noștri și luați de dincolo de Prut cu tot cu limbă, firește), scriitorii de mai tîrziu (inclusiv Mateevici), scriitorii contemporani (începînd cu Lupan, continuînd cu Druță și terminînd cu cei mai tineri), precum și oamenii de cultură din celelalte domenii (actori, gazetari, muzicieni, oameni de știință) au vorbit și au scris în această limbă literară unică.

Desigur că populația autohtonă dintre Prut și Nistru, după anexarea în 1812 a acestui teritoriu de către Rusia țaristă, a fost ruptă în mare măsură de procesul de unificare și statornicire a limbii literare moderne. Aici, confundîndu-se denumirea graiului local cu denumirea limbii, a continuat să se folosească neterminologic și denumirea "limba moldovenească".

La aceasta au contribuit și factorii politici. În 1818 prin "Regulamentul organizării administrative a Basarabiei" țarismul declară "limba moldovenească" limbă oficială, alături de limba rusă (de altfel, Rusia țaristă prin "Regulamentul organic" decretase "limba moldovenească" drept limbă oficială și în Principatul Moldovei din timpul ocupației acestuia între anii 1828-1834). Această situație însă a fost păstrată numai pînă în 1828 cînd drept limbă oficială este recunoscută din nou doar limba rusă, limba localni-

cilor fiind ulterior scoasă cu totul din uz. Denumirea dată a fost repusă în circulație abia la sfîrșitul sec. I9 și începutul sec. 20 (iarăși în scopuri pur politice).

E bine cunoscută evoluția politică a teritoriilor din stînga Prutului și a Nistrului după 1917. În 1924 a fost organizată o formațiune politică cu anumite funcții formale statale - Republica Autonomă Sovietică Socialistă Moldovenească, iar apoi în 1940 a fost creată Republica Sovietică Socialistă Moldovenească. În perioada sovietică populației din aceste teritorii îi este impusă oficial denumirea limba moldovenească, care se contrapunea net limbii române (deși în perioada 1932-1938 în R.A.S.S.M. au fost introduse limba și literatura română și alfabetul latin, acțiune calificată ulterior ca o gravă greșeală politică).

Deci contrapunerea care se făcea pînă nu demult se baza pe considerente de ordin politic, care nu aveau nici un suport de natură lingvistică, situație la care nu se mai poate reveni astăzi. Prin urmare denumirea limbii literare unice, de care ne folosim cu toții în prezent, trebuie să fie cea adecvată, adică română.

Denumirea "moldovenesc", "moldovenească" o poartă vorbirea populară orală folosită în Moldova (de pe ambele maluri ale Prutului și ale Nistrului), vorbire care are reale trăsături specifice (ce n-au intrat însă în limba literară) în comparație cu vorbirea din alte regiuni ale spațiului dunăreano-carpato-nistrean locuit de populația romanizată de pe aceste teritorii. Dar ea este doar una din varietățile întregului glotic ce poartă denumirea generică "limbă română". În virtutea acestui fapt denumirea unei varietăți nu poate fi dată întregului în totalitatea sa (căci fiecare varietate se include în întreg, ca o parte indispensabilă a lui). Cu atât mai mult că pe baza diferitelor varietăți ale întregului s-a constituit o limbă de cultură (limba lite-

rară), una singură - limba română. În această calitate ea a fost consfintită prin tradiții îndelungate fixate într-un corpus solid de monumente scrise, deservind cultura comună a tuturor purtătorilor acestor varietăți (inclusiv a varietății moldoveniști, care nu are și n-a avut niciodată o altă formă de manifestare literară bazată în exclusivitate pe graiul moldovenesc).

Deci în Republica Moldova se poate vorbi despre graiul moldovenesc. Moldovenească poate fi numită vorbirea orală (dialectală) de aici. Se poate releva specificul moldovenesc al limbii române vorbite în Moldova istorică. Dar nu se poate vorbi despre o "limbă" moldovenească literară, scrisă, de cultură. Substituirea termenilor nu poate fi acceptată - chiar dacă o parte din populație în virtutea unor tradiții specifice locale, a întrebuițat și mai întrebuițează încă, neterminologic, glotonimul "limba moldovenească".

A legifera astăzi faptul perimat, că ar exista o limbă literară moldovenească, deosebită de limba literară română comună, înseamnă a legifera un neadevăr evident și noi, reprezentanții științei academice, nu avem dreptul moral să susținem acest neadevăr.

Asadar limba literară (și, în primul rînd, cea scrisă), utilizată în ultimele decenii în R.M., ca și cea în care au scris toti înaintașii noștri, este limbă română. Asta o demonstrează cu toată evidență orice scriere de-a noastră. Cu specificul dialectal moldovenesc n-a scris și nu scrie nimeni în R.M.

Toti au scris și scriu și în prezent, respectând întru totul normele limbii române literare comune (alte norme literare noi nu avem, ele nu există pur și simplu). Nerespectarea acestor norme și acceptarea normelor graiului moldovenesc prin ridicarea lui la rangul de limbă înseamnă renunțarea imediată la toată tradiția scrisă (literară

și științifică), și, în primul rînd, la toți scriitorii clasici (înclusiv la Eminescu - "cel mai mare poet al românilor", "Luceafărul poeziei românești" și la Creangă - cel mai moldovean dintre scriitori români, dar care a făcut manuale de limbă română, nu moldovenească), ca și la Mateevici, care au scris cu toții în limba literară comună, numită de ei însiși română. Sub acest raport azi nu mai poate fi separat Eminescu de Coșbuc, Caragiale de Alecsandri, Sadoveanu de Reboreanu, Mateevici de Bolintineanu s.a.m.d.

Istoria ne demonstrează printr-o mulțime de fapte reale că nu întotdeauna denumirea limbii coincide cu denumirea statului. În cazul Republicii Moldova au fost multe premise și argumente care au condus la proclamarea statului moldovenesc independent (deși era bine cunoscută comunitatea de limbă cu România). Existența acestui nou stat nu pune la îndoială nici o țară din lume, inclusiv România. Iată de ce nici din punct de vedere politic astăzi nu este motivată excluderea din circulație a termenului limbă română. Doar e bine cunoscut faptul că terminologia elaborată pe parcursul timpului, fixată și folosită astăzi la noi în toate actele oficiale, chiar și în noua Constituție, în documentele guvernamentale și administrative, în economie, inclusiv în industrie și, desigur, în știință este parte componentă inalienabilă a limbii române literare. Fără utilizarea acestei terminologii nu poate exista și prospera o societate modernă, civilizată, și nu poate fi scrisă nici o lucrare științifică.

Convingerea noastră este de aceea că Articolul I3 din Constituție trebuie să fie revăzut în conformitate cu adevărul științific, urmând a fi formulat în felul următor:

"Limba de stat (oficială) a Republicii Moldova este limba română".

Conceptul privind problema dată a fost elaborat de un grup de filologi, membri ai Academiei Republicii Moldova: Silviu Berejan, Nicolae Bilețchi, Anatolie Ciobanu, Haralambie Corbu, Nicolae Corlăteanu. Conceptul se vrea drept o sinteză a celor ce s-au spus și s-au scris până în prezent despre chestiunea în cauză, sprijinindu-se pe opinia filologilor de la noi și din străinătate, exprimată în repetate rânduri de-a lungul vremii.